

ПЕРША МІСІЯ АНТАНТИ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ Ж. БАРТЕЛЕМІ (25 СІЧНЯ – 11 ЛЮТОГО 1919 Р.)

Лизень Євген Володимирович

аспірант кафедри всесвітньої історії,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ

E-mail: luge82@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-3621-5922>

У статті розглянуто діяльність першої миротворчої місії Антанти на теренах Східної Галичини під проводом французького генерала Жозефа Бартелемі, аналізуються причини її появи та наслідки дипломатичної роботи для обох сторін польсько-українського військового конфлікту 1918 – 1919 рр. Доведено, що поруч з офіційними завданнями члени місії мали важливі доручення і щодо подальшого проникнення і зміцнення в Галицькому регіоні позицій Антанти. Окрім того, місія мала розробити заходи для боротьби з революційним рухом та соціалістичними ідеями в новостворених державах Східної Європи. Не менш важливим її завданням було вивчення обставин польсько-українського конфлікту, оцінка перспектив використання польських та українських військ у боротьбі проти більшовицької Росії. Попри інформаційний характер місії, її члени ще у січні розпочали переговори з українцями та поляками, однак, до реального припинення боїв навколо Львова вони так і не призвели. Прослідковано, що характерною особливістю місії під головуванням Ж. Бартелемі стала її пропольська орієнтація, сформована під впливом масштабної та професійно організованої польськими дипломатами пропагандистської кампанії. Підтвердженням такої думки є те, що місія жваво цікавилася політичним життям у Польщі, станом матеріально-технічного забезпечення польської армії та її здатністю протистояти наступу численних зовнішніх ворогів, якими вважались і українці. Відзначено, що місія Ж. Бартелемі не тільки не помирала втягнуті у війну сторони, а навпаки, нацькувала одну на одну. Вона одночасно обіцяла українцям політичну прихильність Антанти, а полякам – Дрогобицько-Бориславський басейн, який був у руках українців. Зрозуміло, що за таких рекомендацій важко було чекати перемир'я. Державний секретаріат ЗОУНР, не бажаючи втрачати багаті нафтові райони, які були значним джерелом прибутків, відмовився від беззастережної згоди на запропоновану Ж. Бартелемі демаркаційну лінію.

Ключові слова: миротворча місія, Ж. Бартелемі, ЗУНР-ЗОУНР, Польща, Антанта, Східна Галичина.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна знаходиться в активному процесі розбудови власної державності. Цей процес ґрунтується на зв'язках із іншими державами та міжнародними організаціями й інституціями. В цьому контексті надзвичайно актуальною є розробка проблематики діяльності миротворчих місій під час польсько-української війни 1918 – 1919 рр. Зважаючи на це, варто детальніше зупинитися на розгляді проблеми вирішального впливу політики Антанти щодо припинення польсько-українського військового конфлікту в зазначений період. Адже досвід минулого неоціненно важливий для України в сучасних реаліях російсько-української війни та діяльності міжнародних інституцій у її припиненні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, проблема діяльності миротворчих місій завжди привертала увагу як українських, так і польських науковців. Деякі аспекти миротворчих процесів в ході польсько-української війни у своїх наукових дослідженнях висвітлювали І. Нагаєвський [Нагаєвський, 1989], І. Дацків [Дацків, 2010], М. Литвин [Литвин, 1998], С. Макарчук [Макарчук, 1998], В. Верига [Верига, 1998], Г.–М. Тичка [Тичка, 2018]. Серед польських вчених, слід відзначити праці М. Клімецького [Klimecki, 2000], Т. Кісілевського [Kisilewski, 2018], М. Кротофіля [Krotofil, 2003]. Особливу увагу, питанню діяльності місій Антанти

на чолі з генералом Ж. Бартелемі, приділила сучасна українська історикня Ганна-Меланія Тичка. Зокрема, вона запропонувала розрізнити дві окремі місії під головування Ж. Бартелемі. Перша з яких діяла у Львові у січні–лютому 1919 р., а друга – наприкінці лютого 1919 р., що є важливим здобутком автора у даній проблематиці.

Метою дослідження є комплексний аналіз генези діяльності першої миротворчої місії Антанти під головуванням французького генерала Ж. Бартелемі в Східній Галичині, та її вплив на долю регіону.

Відповідно до визначеної мети поставлено наступні завдання:

- уточнити часові рамки перебування місії Ж. Бартелемі у Львові;
- дослідити деталі візиту першої місії Ж. Бартелемі в Східну Галичину;
- проаналізувати основні напрямки діяльності та структуру місії під головуванням Ж. Бартелемі;
- розширити коло завдань, які мала опрацювати миротворча місія;
- оцінити наслідки роботи місії Антанти в справі вирішення польсько-українського військового конфлікту;
- визначити ставлення членів місії щодо поляків та українців;

- внести в науковий обіг опрацьований масив інформації з тогочасної періодики як польської так і української.

У статті використано такі загальнонаукові методи: системний, порівняльний, структурний-функціональний, які дали змогу комплексно розглянути проблему діяльності миротворчої місії на чолі з Ж. Бартелемі. Джерельну базу статті становлять архіви неопубліковані та опубліковані документи, тогочасна періодична преса, які дозволяють всебічно проаналізувати досліджувану проблематику.

Виклад основного матеріалу. Вже на першому своєму засіданні Паризької мирної конференції 18 січня 1919 р. Найвища рада Антанти направила ноту до польського уряду, в якій вимагала припинення військових дій проти німців та українців. Метою цієї ноти була сконцентрованість українських військ у боротьбі проти спільного ворога, більшовиків. Власне, для вирішення даної проблеми, від середини січня 1919 р. до Галичини почали скеровуватись місії Антанти, які мали завдання з'ясувати ситуацію в регіоні та, за можливості, примирити ворогуючі сторони польсько-українського військового конфлікту.

Попередні перемовини між поляками та українцями, ініційовані англійським полковником Гаррі Вейдом, зупинила поява в Галичині наприкінці січня 1919 р. чергової антантівської місії, скерованої Антантою. Яка прибула сюди з Салонік через Угорщину під керівництвом французького генерала Жозефа Бартелемі в інформаційних цілях, щоб на місці розглянути перебіг та перспективи польсько-української війни [Chwila, 1919, 26 січня, s. 3]. Адже польсько-українська боротьба в районі Львова перешкоджала впровадженню в життя плану великих держав Заходу, який базувався на тому, щоб польські, румунські, українські та білі-російські війська спільно вели боротьбу проти більшовицької Росії, для чого Заходу потрібно було якнайшвидше зупинити цю війну. З цією метою генерал Ф. д'Еспре, головнокомандувач окупаційних військ Антанти в Південно-Східній Європі, за дорученням маршала Ф. Фоша вислав Ж. Бартелемі на чолі миротворчої місії для припинення воєнних дій [Kisielewski, 2018, s. 185–186].

Очікувана поляками місія Ж. Бартелемі приїхала до Львова вранці 25 січня 1919 р. та відбула на постій у супроводі генерала Т. Розвадовського до палацу Потоцьких на вулиці Коперника [Chwila, 1919, 26 stycznia, s. 1]. О 9.10 на центральному вокзалі їх зустрічали військові та цивільні польські чини Львова під керівництвом генерала Юзефа Лесневського та голови ТПК (Тимчасова правляча комісія) Александра Скарбека, в своєму вітальному слові генерал Ж. Бартелемі, зокрема, зазначив, що представники Антанти прибули до Львова як приятелі поляків [Gazeta Lwowska, 1919, 25 stycznia, s. 3].

Приїзд французько-англійської місії Ж. Бартелемі не був випадковим. Поряд з офіційними завданнями учасники місії мали важливі доручення щодо подальшого проникнення і зміцнення тут позицій

Антанти [ЗУНР. 1918 – 1923: Історія, 2001, с. 404]. Також делегація отримала завдання досконало вивчити політичне, економічне і військове становище, національно-культурні відносини у регіоні та підготувати змістовний і вичерпний звіт Паризькій конференції. Водночас розглянути на місці перебіг і перспективи польської-української війни, зокрема, чи її варто продовжувати чи домогтися порозуміння між поляками і українцями [Литвин, 1998, с. 262].

Варто підкреслити, що одночасно з місією до столиці Східної Галичини було доставлено 70 вагонів амуніції, для польських військ конфіскованих Антантою в Угорщині. Факт досить красномовно свідчив про симпатії антантівської місії на чолі з французьким генералом. В цьому контексті цікаво зазначити, що саме в Будапешті до місії генерала Ж. Бартелемі приєднались зв'язкові польські офіцери капітан Тадеуш Завіслоцький і Роман Михайловський. А у звіті одного з них зазначалось, що поляки були прийняті французьким генералом «вельми сердечно» [Budny, 1987, s. 191]. Цього ж дня до палацу Потоцьких одразу почали прибувати кур'єри з різноманітними депешами для місії Ж. Бартелемі, о 19.00 на честь приїзду до Львова місії відбувся обід у готелі Краків [Gazeta Lwowska, 1919, 26 stycznia, s. 4].

Тут варто зауважити, в одному з номерів газети «Słowo Polskie» нам вдалося віднайти цікаву інформацію, що початково місія Ж. Бартелемі на запрошення прем'єр-міністра І. Падеревського мала виїхати до Варшави, куди в той час вирушив Г. Вейд. А вже після спільної зустрічі у Варшаві коаліційна місія мала відправитись до Львова орієнтовно 26–28 січня 1919 р. [Słowo Polskie, 1919, 23 stycznia, s. 4]. Чому місія Ж. Бартелемі заздалегідь змінила напрацьований план, та відправилась до Львова – нам не вдалося виявити.

Наступного дня члени союзної місії Ж. Бартелемі та Г. Сміт приймали своїх співвітчизників – мешканців Львова, з'ясували їхнє бачення ситуації, яка склалася навколо міста внаслідок польсько-українського збройного конфлікту, та про їхні особисті потреби [Gazeta Lwowska, 1919, 26 stycznia, s. 4].

Польські інформаційні джерела, посилаючись на віденську газету «Der Abend», писали, що генерал Ж. Бартелемі має очолити армію Антанти, яка готується і буде надіслана в Польщу з Угорщини для боротьби проти «більшовизму», «щоб звільнити Польщу від небезпеки більшовизму» [Słowo Polskie, 1919, 22 stycznia, s. 1]. Про це неофіційне, але далеко не другорядне доручення місії Бартелемі інколи говорили самі ж члени делегації Антанти. Як, наприклад, повідомляла «Gazeta Lwowska», один з її членів заявляв кореспондентові, що хоч місія і не мала спеціального завдання займатися справами торгівлі і постачання, все ж вона не відмовиться від використання своїх спостережень у вигідному для нас напрямку [ЗУНР. 1918 – 1923: Історія, 2001, с. 404].

Члени миротворчої місії детально цікавились станом польських військових сил у Львові. 27–29 січня 1919 р. відвідали бойові позиції, проводили

розмови з військовими. Хороше враження на них справили генерал Юзеф Лесневський і полковник Міхал Токажевський. Так, 27 січня члени місії полковник Г. Сміт та майор де л'Итуаль виїхали за межі Львова, щоб в товаристві польських офіцерів оглянути кілька відтинків львівського фронту. Г. Сміт виголосив промову перед польськими вояками, зокрема зазначивши: «Хочемо висловити Вам щиросердечну симпатію. Бажаємо Вам відваги та стійкості» [Gazeta Lwowska, 1919, 28 stycznia, s. 2]. А от відвідини протиленної сторони – вважав небажаними для представників Антанти. 31 січня Г. Сміт після тривалої авдієнції у А. Шептицького охарактеризував його в розмові з С. Щепановським, як «запального фанатика». 30–31 січня генерал Ж. Бартелемі особисто провів конференції з Т. Розвадовським, схвально оцінив їх боротьбу з українцями, однак негативно поставився до виконання своїх обов'язків керівництва штабу «Схід» [Klimecki, 2000, s. 167].

З протоколу, надісланого інженером С. Щепановським до Варшави, маємо можливість дізнатись, що 28 січня 1919 р. для перемовин з місією Антанти з'явилась українська делегація у такому складі: сотники О. Букшований, З. Носковський і Н. Гірняк у товаристві бельгійського священника о. Франца Бонна, але до поважних розмов не дійшло з двох причин: 1) українські делегати не мали достатніх повноважень та 2) на думку Ж. Бартелемі «не були представлені досить серйозно». В свою чергу, Ж. Бартелемі критикував о. Ф. Бонна та інших членів делегації за їхню занадто радикальну позицію в польсько-українській війні. Натомість українці більше спілкувались з англійськими членами антантівської місії, які більш прихильно ставились до української справи.

29 січня 1919 р. Ж. Бартелемі, щоб зорієнтуватись в ситуації, прийняв делегацію москвофілів Ореста Гнатишака та редактора «Прикарпатської Русі» д-ра Андрія Алексеви́ча. На запитання Ж. Бартелемі про їх позицію в польсько-українській війні вони представили себе нейтралами, а також противниками вирішення питання кордонів з позиції сили, а справедливо, на Мирній Конференції. Щодо взаємин з поляками москвофіли висловилися за мирне співжиття, так як їхню діяльність можна відновити на території зайнятій Польщею, тому що на українській території немає політичної свободи, там панують терор, розстріли і шибениці. Вони запевняли Ж. Бартелемі, що більшість українського населення Східної Галичини підтримують саме їхню позицію [Нагаєвський, 1989, с. 200]. Таким чином, такі твердження москвофілів та поляків Львова були однією з причин того, що Ж. Бартелемі зайняв виразно пропольську позицію і в майбутньому приймав ворожі рішення щодо українців.

З самого початку своєї появи у Львові, генерал Ж. Бартелемі не брав безпосередньої участі у польсько-українських переговорах за посередництва англійського полковника Г. Вейда. Однак пізніше звернувся до Міністерства військових сил Франції щодо дозволу участі у перемовинах ворогуючих сторін. Отримавши схвальну відповідь та не

зважаючи на спротив англійських офіцерів, перейняв керівництво місією Антанти до власних рук. Та на першому ж засіданні запропонував лінію розмежування встановити по ріках Буг і Дністер, а Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн тимчасово передати під опіку держав Антанти [Klimecki, 2000, с. 167–168]. Вже 30 січня 1919 р. Ж. Бартелемі надіслав телеграму до французького вищого командування в Салоніках, де висловив свою прихильність до Польщі [Gazeta Lwowska, 1919, 31 stycznia, s. 4].

З повідомлень польських часописів Львова, 1 лютого о 8.30 Ж. Бартелемі, де і'Летуаль та Фордхем виїхали на польсько-український фронт до групи полковника Сікорського. В якого Ж. Бартелемі дізнався про загальну бойову ситуацію та організацію підпорядкованих йому військових частин. Разом вони об'їхали означену частину фронту та оглянули польські резерви. Відділи УГА, побачивши пошвавлення з польської сторони, здійснили артилерійські обстріли, в свою чергу поляки миттєво відповіли, через кілька хвилин обстріли припинились. Після кількогодінного перебування генерала Ж. Бартелемі та інших членів місії на фронті біля 14.00 вони відбули до Мшани, а потім повернулися до Львова. Тут французький генерал знову висловив свою щирю прихильність до Польщі [Gazeta Lwowska, 1919, 8 lutego, s. 2]. Неприємна ситуація з обстрілом УГА союзницької місії в подальшому справила негативне ставлення Ж. Бартелемі щодо українців. Після об'їзду львівського фронту Ж. Бартелемі застудився, діставши інфлюєнцу, тобто «іспанку», епідемія якої лютувала у Галичині, тож кілька днів мусів провести в ліжку. Однак, незважаючи на хворобу, він продовжував працювати над звітами для Паризької мирної конференції [Gazeta Lwowska, 1919, 5 lutego, s. 3].

2 лютого 1919 р. Г. Вейд повідомив з Варшави телеграмою Ж. Бартелемі про схвалення Антантою надсилання продовольчої допомоги для Польщі та про те, що маршал Ф. Фош домовився з німцями про використання порту міста Гданська для прийому та розвантаження американських, англійських і нідерландських вантажів. Загальна тоннажність допомоги складала 6000 тон муки, молока та жиру. Також було схвалено доставку з Швейцарії молока в Львів. А американська місія Червоного Хреста в тих дня вирушила до Польщі з медикаментами та обладнанням для лікарень. Ще однією хорошою новиною для поляків було ухвалення 31 січня 1919 р. тимчасового припинення бойових дій між поляками та чехами, що дозволяло частину військ передислокувати в Галичину [Gazeta Lwowska, 1919, 5 lutego, s. 1].

В цей час поляки та українці намагались самостійно знаходити спільні точки дотику мирного співіснування. Так 1 лютого 1919 р. у Львові між представниками ДС ЗОУНР, уповноваженими листом від 15 січня 1919 р., а саме С. Томашівським, В. Охримовичем і Л. Ганкевичем, та делегатами ТПК м. Львова В. Стесловичем, З. Лясоцьким, А. Скарбеком, А. Гавснером і А. Глажевським була укладена умова обопільного трактування полонених,

поранених та інтернованих вояків обох сторін. В ній зокрема, наголошувалось, що «обидві сторони після підписання цієї умови зобов'язуються безоглядно виконувати міжнародне воєнне право, себто засади Женевських та Гаагських конвенцій». Дана умова складалась із 12 артикулів, які регулювали польсько-українські відносини у справі поранених, полонених та інтернованих осіб сторін військового конфлікту [Вперед, 1919, 5 лютого, с. 1]. Вже 27 лютого 1919 р. представники УНРади у Львові звернулися до польської сторони з питанням, що з того часу як було підписано умову пройшло 26 днів, втім поляки так і не виконують своїх зобов'язань. Тому вони вимагали пояснити ситуацію, яка склалася в цьому питанні з вини поляків [Вперед, 1919, 27 лютого, с. 1].

З перших днів перебування генерала Ж. Бартелемі у Львові, Т. Розвадовський переконався в прихильному ставленні ним до поляків Східної Галичини. Відповідно ставились до місії Ж. Бартелемі й поляки, які потурбувалися про комфортне перебування європейських делегатів, насамперед у Львові. В своєму листі від 3 лютого 1919 р. до прем'єра І. Падеревського Т. Розвадовський висловив думку, що якщо полякам не вдасться самостійно відкинути українські війська від Львова, то їм стовідсотково можна розраховувати на всебічну допомогу як місії Ж. Бартелемі, так і уряду Франції [Archiwum I. Paderewskiego, 1974, s. 34–35]. Польський ТПК в Львові також з довірою ставився до генерала Ж. Бартелемі як до військового дипломата. Попри те, члени ТПК побоювались ініціатив місії Антанти щодо демаркаційної лінії між поляками і українцями, а також тимчасової втрати контролю над Дрогобицько-Бориславським нафтовим басейном [ЦДАЛ, ф. 211, оп. 1, спр. 30, арк. 12]. Разом з тим, для поляків не було таємницею, що Ж. Бартелемі оцінював УНР і УГА дуже критично, що вони й намагались використати [Budny, 1987, s. 199].

Місія Антанти всіляко підтримувала шовіністичні намагання польських властей щодо захоплення українських і білоруських земель під виглядом об'єднання корінних польських територій. Про це яскраво заявляв у своїй відповіді на привітання в Освенцімі, перед приїздом до Львова, сам голова місії Ж. Бартелемі. «Англія і Франція, – говорив він, – готові надати Польщі всіляку допомогу, щоб розділені її частини зрослися знову в єдину цілість». Ж. Бартелемі не один раз підкреслював свою прихильність до Польщі. Дотримуючись політики французького уряду, він заявляв про необхідність перекидання в Польщу армії Ю. Галлера, яка має «створити основу міцної армії для дальшої боротьби з більшовизмом», і запевняв польські власті, що Антанта усіма своїми засобами допоможе їм «в розгромі сильного ворога в особі більшовизму», що «відповідні накази вже дані» [ЗУНР. 1918 – 1923: Історія, 2001, с. 404]. Окрилені заявами посланців Антанти, яка обіцяла будь яку допомогу, польські власті активізували анти-українську пропаганду щодо окупації Східної Галичини. До прикладу прем'єр-міністр І. Падеревський, виступаючи в польському сеймі заявляв,

що ніби то на схід від Львова, споконвічно українська земля, «є твердиною польського духу, вогнищем польської думки» [Kurjer Lwowski, 1919, 24 stycznia, s. 3]. Таким чином, як бачимо, тогочасна польська преса була переповнена заявами про права відродженої Польщі на західноукраїнські землі, а місія Ж. Бартелемі гарантувала полякам свою всебічну підтримку.

Позитивний вплив на пропольську позицію антантівської місії справив представник євреїв Львова доктор Тобіаш Аскеназі. В складеному та відправленому 10 лютого 1919 р. на прохання майора де и'Летуаля меморіалі про єврейські погроми для антантівської місії він описав їх як внутрішні польські проблеми, які розслідуються урядовою комісією [ДАЛО, ф. 257, оп. 1, спр. 45, арк. 1–3]. А в розмові з генералом Ж. Бартелемі і полковником Г. Вейдом висловив згоду галицьких євреїв залишитись в межах Польської держави [ДАЛО, ф. 257, оп. 1, спр. 45, арк. 4–6]. До слова майор де и'Летуаль 5 лютого 1919 р. в товаристві польського підпоручника Александра Залеського відвідав єврейську дільницю Львова, де вони оглянули ряд будинків, які постраждали 22 – 23 листопада 1918 р. Де и'Летуаль детально розпитував свідків єврейських погромів [Gazeta Lwowska, 1919, 5 lutego, s. 3]. Що дозволило місії подати доволі об'ємний звіт про результати свого розслідування. Сам текст звіту був вміщений на 30 сторінках, крім того, до нього додавалось 70 сторінок документів про єврейський погром [Тичка, 2018, с. 88].

На початку лютого 1919 р. у ставці головнокомандувача в Ходорові полковник УГА В. Курманович отримав несподіване завдання. «Виделегували мене із секретарем Бубелою до Львова, – згадував він – у справі переговорів з англійським полковником, делегатом Антанти, відносно демаркаційної лінії чи там завішання зброї». Про ці події 5 лютого станіславський часопис «Стрілець» повідомляв: «Франко-англійська місія під командуванням генерала Бартелемі і полковника Уейда приїхала до Львова і ставить Українцям безумовне домагання відступити Полякам одвічно українські території по Буг». Автор статті Василь Пачовський вважав, що земля та багатства Східної Галичини віддаються полякам за фінансові концесії для тих (Франції С. Л.), хто визначив поляків сферою свого впливу – проти волі українського народу. На його думку в такій ситуації «краще дійти до згоди з совітською Росією» [Стрілець, 1919, 5 лютого, с. 2–3].

На наш погляд, в зв'язку з повідомленнями Ж. Бартелемі французькому уряду про важке становище поляків під Львовом та прихильність англійської місії на чолі з Г. Вейдом до українців спричинила до рішучих дій керівництво Франції. 21 січня 1919 р. маршал Ф. Фош звернувся до очільників Паризької мирної конференції, яка займалася проблемою Східної Галичини, з проханням у майбутньому надсилати на переговори з українцями лише спільні місії, за участю представників Франції, Англії, США та Італії [Литвин, 1998, с. 261]. Наголосимо, що місія Ж. Бартелемі прибула до Кракова 21 січня 1919 р., де

провела зустрічі з польськими політичними та військовими діячами, які зі своєї точки зору описали ситуацію, яка відбувалася навколо Львова.

З метою вивчення ситуації, пов'язаної з польсько-українською війною, Головна воєнна рада держав Антанти на своєму засіданні від 22 січня 1919 р. вирішили відрядити до Польщі велику коаліційну миротворчу місію, складену з двох делегатів по одному військовому і цивільному, від США, Англії, Франції та Італії [Свобода, 1919, 25 січня, с. 1]. 25 січня 1919 р. ТПК у Львові отримав телеграму з Парижу, в ній йшлося про те, що керівники США, Англії, Франції і представник Японії вирішили відрядити до Польщі для полагодження польсько-українського конфлікту спільну місію від держав Антанти, делегувавши до неї по одному представнику. С. Пішон мав підготувати проект інструкцій для даної делегації [ЦДІАЛ, ф. 211, оп. 1, спр. 52, арк 1].

Тож поляки в Львові задалегідь дізнались про прибуття нової місії Антанти, та отримали ґрунтовні інструкції від власного уряду стосовно ведення майбутніх переговорів з українцями за посередництва Антанти. Хоча, як бачимо з повідомлень тогочасної польської преси, в цей час вище керівництво Польщі не мало ні найменшого бажання мирно вирішити польсько-українське військове протистояння, адже сам І. Падеревський в одній з своїх промов заявляв, що «ані Мирна конференція, ані коаліція не встановлять наших східних кордонів. Тут ми не можемо ні на кого надіятись, тому ці кордони маємо встановити самі мечем, і – творити таким чином доконаний факт» [Вперед, 1919, 28 січня, с.1]. Невдовзі С. Пішон надіслав телеграму І. Падеревському, в якій запевнив того, що Франція визнає Польщу в її історичних кордонах [Gazeta Lwowska, 1919, 2 lutego, s. 4].

Французько-англійська місія під керівництвом Ж. Бартелемі та в супроводі польських офіцерів покинула Львів об 11.15 годині 11 лютого 1919 р., та вирушила в напрямку до Варшави. Там вона мала скласти звіт перед коаліційною місією на чолі з Ж. Нулансом. Перед від'їздом генерал Ж. Бартелемі та полковник Г. Сміт подякували за гостинність поляків на протязі трьох тижнів їх перебування у Львові, та що покидають місто з великим багажем інформації про становище в Галицькому регіоні. Вони запевнили поляків, що очікують на сприятливі рішення для них з боку керівництва Антанти.

Прихильність французького генерала до польської громадськості проявилася 10 лютого, цього дня в честь свого від'їзду Ж. Бартелемі запросив на прощальний обід до палацу Потоцьких: Т. Розвадовського з шефом штабу майором Клегбергом, генерала Лесневського, доктора Хлямтача та інших осіб. Під час обіду Бартелемі виголосив промову, в якій, зокрема, зазначив, що схилив голову перед мужністю польських чоловіків, жінок та дітей у їхній боротьбі. Він емоційно наголосив, що йому хочеться крикнути на весь світ, що справа буде за поляками. Водночас Ж. Бартелемі пообіцяв схилити коаліційну місію Антанти до розв'язання питання про припинення польсько-українського військового протиборства, та

передати якнайшвидше справу врегулювання ситуації в Галичині до Найвищої ради Антанти. Пообіцяв домогтися для поляків всебічної допомоги, а також підтвердив свою прихильність та всього французького народу щодо поляків, закінчивши свою промову вигуком: «Хай живе Польща!» [Gazeta Lwowska, 1919, 11 lutego, s. 4].

Зазначений виступ Ж. Бартелемі є своєрідним підсумком діяльності очолюваної ним місії під час першого перебування у Львові 25 січня – 11 лютого 1919 р. Не здобувши бажаного результату, французький генерал зобов'язувався плідно працювати над цією справою у столиці Польщі.

Як відомо місія Ж. Бартелемі планувала пробути у Львові кілька днів, а її затримка на довгих три тижні, на нашу думку та з повідомлення газети «Chwila», була викликана важкою хворобою Ж. Бартелемі та вимогою польських лікарів Стебровського, Хальбана та Франка дотримуватися ним повно спокою заради швидкого одужання [Chwila, 1919, 9 lutego, s. 1].

11 лютого 1919 р. місія Ж. Бартелемі дісталась до Кракова, а вже ранком 12 лютого виїхала в напрямку Варшави [Gazeta Lwowska, 1919, 12 lutego, s. 4]. Цього ж дня до Варшави прибула спеціальним потягом велика місія Антанти, складена з репрезентантів Франції, Англії, Італії та США. З вокзалу місія виїхала до готелю «Брістоль», де на балконі в товаристві генерала Нісселя голова делегації Ж. Нуланс виголосив промову, закінчивши її такими словами: «Нехай живе Антанта і нерозлучна з нею союзна Польща!». Склад місії був таким: від Італії: генерал Ромеї, амбасадор Джуліо Сезар Монтагна, майор Стабіле, капітан Джакомо Вентурі, капітан Палавічіні, поручник Антонеллі; Англії – сер Ховард, генерал Картон де Віарт, полковник Хеммонд, майор Кінг, полковник Колсон, капітан Моуль, майор Кеннеді, капітан Лоусон, капітан Кернес, журналісти Флері і Аттер; від США – генерал Кернан, амбасадор професор Лорд, капітан Евел, капітан Айнгліх, капітан Ворк, поручник Лукенай, доктор Артовський та журналіст Басс; від Франції – амбасадор Нуланс, консул Гренард, капітан Голуд, секретар де Роб'єн, полковник Монтмарін, майор Вікер, секретар Нуланса де Франдль, капітан Сюзен, доктор Зелінський. В загальному місія Антанти складається з близько 90 осіб [Gazeta Lwowska, 1919, 15 lutego, s. 3].

Після зустрічі з І. Падеревським 12 лютого 1919 р. коаліційна місія була прийнята Ю. Пілсудським. За висловом К. де Віарта, Начальник Держави справив на них приємне враження. Делегація Антанти виклала план розмежування супротивників по демаркаційній лінії Буг – Дністер, причому Ю. Пілсудський погодився передати українцям колію Стрий – Лавочне. На нараді з Ж. Нулансом 15 лютого 1919 р. вирішено провести переговори з командуванням УГА у їхній ставці – Ходорові – й погоджено план перемир'я та демаркаційну лінію між ЗОУНР та Польщею. Українській стороні дані умови пропонувалось прийняти без будь-яких застережень [Литвин, 1998, с. 263].

Зазначена делегація піддавалася потужному тиску з боку поляків і не отримувала об'єктивної інформації про ситуацію на фронті. Ще до початку її діяльності генерали Т. Розвадовський і Ю. Лесневський та дипломат А. Скарбек склали протокол вимог польської сторони. Польща погоджувалася припинити бойові дії і вести розмову про перемир'я лише за умови, що до Польщі відійде частина Галичини по лінії Буг – Дністер зі Львовом і Бориславським нафтовим басейном [Klimecki, 2000, s. 177].

Повертаючись до місії Ж. Бартелемі, та посилаючись на повідомлення польської газети «Goniec Krakowski» зазначимо, що перед приїздом до Варшави делегація Антанти побувала в Ченстохові, де, крім в'язнення політичної та військової ситуації Ж. Бартелемі в товаристві польського генерала Лесневського сховався в монастир на Ясній Горі. Тут французький генерал приніс жертву місцевому преору на «службу Богу за душі полеглих оборонців Львова» [Стрілець, 1919, 19 березня, с. 7]. З вище сказаного можна зробити висновок, що вже після першої поїздки до Львова Ж. Бартелемі прямо заявляв про свою прихильність до поляків, підтримуючи їхні претензії як на Львів, так і на Східну Галичину загалом, водночас нехтуючи історичними правами українців на власні етнографічні терени.

Прибувши до Варшави 13 лютого 1919 р., Ж. Бартелемі та полковник Г. Сміт о 13.00 склали Ю. Пілсудському в Бельведері власний звіт в справі свого побуту та діяльності у Львові [Łukomski, 1994, s. 168]. Водночас Ж. Бартелемі висловив свою симпатію полякам, яка його охопила, з його слів, ще з 1912 р. [Chwila, 1919, 15 lutego, s. 1]. Наступного дня відбулось тригодинне засідання коаліційної місії на чолі з Ж. Нулансом, на якому Ж. Бартелемі склав реферат в справі Шльонська, Львова та Східної Галичини [Gazeta Lwowska, 1919, 16 lutego, s. 5]. На цьому засіданні генерал Ж. Бартелемі запропонував три способи розв'язання польсько-українського конфлікту, з яких досягнення перемир'я було тільки одним єдино правильним на той час. Два інші – це окупація Східної Галичини поляками або поляками та румунами. Ж. Бартелемі доводив, що ЗОУНР не

може стати незалежною самодостатньою державою тому, що в ній зацікавлена тільки інтелігенція, а сільське населення не асоціює себе з потягом до незалежності [Klimecki, 2000, s. 173]. Тут можна тільки здогадуватись, як Ж. Бартелемі стверджував те, жодного разу не побувавши на українській території, контрольованій УГА, та не спілкуючись із урядом ЗОУНР під час свого першого перебування в Львові. Висновок може бути тільки один, французький генерал оперував інформацією, яку йому надавала тільки польська сторона, що й приводило до упередженого його ставлення стосовно державності ЗОУНР.

Варто відзначити, що ще до початку ініційованих переговорів з українцями було зрозумілим – Антанта відверто почала підтримувати Польщу, чим хотіла зміцнити її становище, використовуючи ЗОУНР. На вказаному вище засіданні 15 лютого 1919 р. генерал Ж. Бартелемі міркував над тим, якими засобами можна змусити українців прийняти умови Антанти. При цьому, на думку польського професора А. Чубинського, він «прийняв швидше польський пункт бачення». Французький генерал фальсифікуючи справжній стан речей, намагався довести Ж. Нулансу, що ЗОУНР не є здатний до того, щоб стати державою. Така позиція Ж. Бартелемі цілком збігалась з політикою Франції щодо відродженої Польщі, яка вбачала в останній протизагу Німеччини, небезпека від якої для Франції усувалася тільки тимчасово [Макачук, 1997, с. 123].

Висновки. Таким чином Ж. Бартелемі та його колегам по першій місії в Східній Галичині не вдалося хоча б тимчасово припинити польсько-українську війну. Тож, не досягнувши результату у Львові, французько-англійська місія відбула до Варшави, щоби скласти звіт своєму новому керівнику Ж. Нулансу та отримати нові директиви щодо своєї подальшої діяльності. Варто підкреслити, що перший період діяльності місії Антанти під проводом Ж. Бартелемі продемонстрував прийняття нею відверто пропольських позицій в сфері їхніх домагань щодо статусу Східної Галичини. В зв'язку з цим ставлення очільників Антанти щодо українців поступово погіршувалось.

Список використаних джерел

- Archiwum polityczne Ignacego Paderewskiego, 1974, t. 2, Wrocław, 700 s.
 Budny, M., 1987. *Misja generala Berthelemy w Polsce w relacji Romana Michałowskiego*, «Niepodległość» (po wznowieniu), t. 15, Nowy-Jork – London, 191 s.
 Kisielewski, A. T., 2018. *Piłsudski, Dmowski i Niepodległość osobno, ale razem*, Poznań: Dom wydawniczy Rebis, 302 s.
 Klimecki, M., 2000. *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią 1918 – 1919*, Warszawa, 291 s.
 Krotofil, M., 2003. *Ukraińska Armia Halicka, 1918 – 1920: organizacja, uzbrojenie, wyposażenie i wartość bojowa sił zbrojnych Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszłek, 225 s.
 Łukomski, G., Partacz Cz., Polak B., 1994. *Wojna polsko-ukraińska 1918 – 1919. Działania bojowe – aspekty polityczne – kalendarium*, Koszalin – Warszawa, 296 s.
Kurjer Lwowski, 1919, 24 stycznia, s. 3.
Gazeta Lwowska, 1919, 25 stycznia, s. 3.
Gazeta Lwowska, 1919, 26 stycznia, s. 4.
Gazeta Lwowska, 1919, 28 stycznia, s. 2.
Gazeta Lwowska, 1919, 31 stycznia, s. 4.
Gazeta Lwowska, 1919, 2 lutego, s. 4.
Gazeta Lwowska, 1919, 5 lutego, s. 1, 3.
Gazeta Lwowska, 1919, 8 lutego, s. 2.
Gazeta Lwowska, 1919, 11 lutego, s. 3, 4.
Gazeta Lwowska, 1919, 12 lutego, s. 4.

- Gazeta Lwowska*, 1919, 15 lutego, s. 3.
Gazeta Lwowska, 1919, 16 lutego, s. 5.
Chwila, 1919, 26 stycznia, s. 1, 3.
Chwila, 1919, 9 lutego, s. 1.
Chwila, 1919, 15 lutego, s. 1.
Słowo Polskie, 1919, 22 stycznia, s. 1, 3.
Słowo Polskie, 1919, 23 stycznia, s. 4.
 Верига, В., 1998. *Визвольні змагання в Україні 1914-1923 рр.*, Том 1. Львів – Жовква: Вид-во Отців Василян «Місіонер», 524 с.
Вперед, 1919, 28 січня, с. 1.
Вперед, 1919, 5 лютого, с. 1.
Вперед, 1919, 27 лютого, с. 1.
 Дацків, І., 2010. *Дипломатія українських національних урядів у захисті державності 1917 – 1923 рр.*: дис. докт. іст. наук: 07.00.02. Дипломатична академія України при МЗС України: Київ, 489 с.
 Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. 257, оп. 1, спр. 45, на 14 арк.
Західно-Українська Народна Республіка. 1918 – 1923. Історія, 2001; кер. авт. кол й відп. ред. О. Карпенко, Івано-Франківськ: Сівестрія, 628 с.
 Литвин, М., 1998. *Українсько-польська війна 1918-1919 рр.*, Львів: Інститут українознавства НАНУ, 488 с.
 Литвин, М., Науменко, К., 1995. *Історія ЗУНР*, Львів: Олір, 362 с.
 Макарчук, С., 1997. *Українська республіка галичин*, Львів: Світ, 190 с.
 Микитка, Д., 1966. *Українська Галицька Армія*. Т. 2. Воєнно-історична студія, Вінніпег: Видав хоружний УСС Дмитро Микитюк, 383 с.
 Нагаєвський І., 1989. *Історія Української держави двадцятого століття*, Рим: Український Католицький Університет ім. Св. Климента Папи, 486 с.
Републіка, 1919, 19 лютого, с. 4.
Свобода, 1919, 25 січня, с. 1.
Стрілець, 1919, 5 лютого, с. 2–3.
Стрілець, 1919, 19 березня, с. 7.
 Тичка Г.–М., 2018. *Східна Галичина у політиці Франції (1918 – 1919)*: дис. канд. іст. наук: 07.00.02, 07.00.03. ЛНУ ім. Івана Франка: Львів, 285 с.
 Центральний державний історичний архів в м. Львів (ЦДАЛ), ф. 211, оп. 1, спр. 30, на 12 арк.
 ЦДАЛ, ф. 211, оп. 1, спр.52, на 1 арк.

References

- Archiwum polityczne Ignacego Paderewskiego*, 1974, t. 2, Wrocław, 700 s. (in Polish).
 Budny, M., 1987. *Misja generala Berthelemy w Polsce w relacji Romana Michalowskiego*, «Niepodległość» (po wznowieniu), t. 15, Nowy-Jork – London, 191 s. (in Polish).
Chwila, 1919, 26 stycznia, s. 1, 3. (in Ukrainian).
Chwila, 1919, 9 lutego, s. 1. (in Ukrainian).
Chwila, 1919, 15 lutego, s. 1. (in Ukrainian).
 Datskiv, I., 2010. *Dyplomatiia ukrainskykh natsionalnykh uriadiv u zakhysti derzhavnosti 1917 – 1923 rr.* [Diplomacy of Ukrainian national governments in defense of statehood 1917 – 1923]: dys. dokt. ist. nauk: 07.00.02. Dyplomatychna akademiia Ukrainy pry MZS Ukrainy: Kyiv, 489 s. (in Ukrainian).
 Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (DALO), f. 257, op. 1, spr. 45, na 14 ark. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 25 stycznia, s. 3. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 26 stycznia, s. 4. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 28 stycznia, s. 2. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 31 stycznia, s. 4. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 2 lutego, s. 4. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 5 lutego, s. 1, 3. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 8 lutego, s. 2. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 11 lutego, s. 3, 4. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 12 lutego, s. 4. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 15 lutego, s. 3. (in Ukrainian).
Gazeta Lwowska, 1919, 16 lutego, s. 5. (in Ukrainian).
 Kisielewski, A. T., 2018. *Pilsudski, Dmowski i Niepodległość osobno, ale razem*, Poznań: Dom wydawniczy Rebis, 302 s. (in Polish).
 Klimecki, M., 2000. *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galię Wschodnią 1918 – 1919*, Warszawa, 291 s. (in Polish).
 Krotofil, M., 2003. *Ukraińska Armia Halicka, 1918 – 1920: organizacja, uzbrojenie, wyposażenie i wartość bojowa sił zbrojnych Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 225 s. (in Polish).
Kurjer Lwowski, 1919, 24 stycznia, s. 3. (in Ukrainian).
 Lytvyn, M., 1998. *Ukrainsko-polska viina 1918 – 1919 rr.* [Ukrainian-Polish war of 1918-1919], Lviv: Instytut ukrainoznavstva NANU, 488 s. (in Ukrainian).
 Lytvyn, M., Naumenko, K., 1995. *Istoriia ZUNR* [History of Western Ukraine], Lviv: Olir, 362 s. (in Ukrainian).
 Łukomski, G., Partacz Cz., Polak B., 1994. *Wojna polsko-ukraińska 1918 – 1919. Działania bojowe – aspekty polityczne – kalendarium*, Koszalin – Warszawa, 296 s. (in Polish).
 Makarchuk, S., 1997. *Ukrainska respublika halychyn* [Ukrainian Republic of Galicians], Lviv: Svit, 190 s. (in Ukrainian).
 Mykytka, D., 1966. *Ukrainska Halyska Armiia* [Ukrainian Galician Army]. Т. 2. Voienno-istorychna studiia, Vinnipeg: Vydav khoruzhnyi USS Dmytro Mykytiuk, 383 s. (in Canadian).

- Nahaievskiy I., 1989. *Istoriia Ukrainskoi derzhavy dvadtsiatoho stolittia* [History of the Ukrainian state of the twentieth century], Rym: Ukrainskiy Katolytskyi Universytet im. Sv. Klymenty Papy, 486 s. (in Italian).
- Republika*, 1919, 19 liutoho, s. 4. (in Ukrainian).
- Słowo Polskie*, 1919, 22 stycznia, s. 1, 3. (in Ukrainian).
- Słowo Polskie*, 1919, 23 stycznia, s. 4. (in Ukrainian).
- Strilets* [Sagittarius], 1919, 5 liutoho, c. 2–3. (in Ukrainian).
- Strilets* [Sagittarius], 1919, 19 bereznia, c. 7. (in Ukrainian).
- Svoboda* [Freedom], 1919, 25 sichnia, c. 1. (in in English).
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv v m. Lviv [Central State Historical Archive in Lviv] (TCDIAL), f. 211, op 1, spr. 30, na 12 ark. (in Ukrainian).
- TCDIAL [CSHA], f. 211, op. 1, spr.52, na 1 ark. (in Ukrainian).
- Tychka H.–M., 2018. *Skhidna Halychyna u politytsi Frantsii (1918 – 1919)* [Eastern Galicia in the politics of France (1918 – 1919)]: dys. kand. ist. nauk : 07.00.02, 07.00.03. LNU im. Ivana Franka: Lviv, 285 s. (in Ukrainian).
- Veryha, V., 1998. *Vyzvolni zmahannia v Ukraini 1914 – 1923 rr.* [Liberation competitions in Ukraine 1914 – 1923], Tom 1. Lviv – Zhovkva: Vyd-vo Ottsiv Vasylia «Misioner», 524 s. (in Ukrainian).
- Vpered* [Forward], 1919, 28 sichnia, c. 1. (in Ukrainian).
- Vpered* [Forward], 1919, 5 liutoho, s.1. (in Ukrainian).
- Vpered* [Forward], 1919, 27 liutoho, s. 1. (in Ukrainian).
- Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918 – 1923. Istoriia* [Western Ukrainian People's Republic. 1918 – 1923. History], 2001; ker. avt. kol y vidp. red. O. Karpenko, Ivano-Frankivsk: Sivestriia, 628 s. (in Ukrainian).

SUMMARY

THE FIRST MISSION OF THE ENTENTS UNDER THE LEADERSHIP OF J. BARTHELEMY (JANUARY 25 – FEBRUARY 11, 1919)

Yevhen Lyzen

Postgraduate Student of the Department of World History,
Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk, Ivano-Frankivsk

In the article, the activity of the first peacemaking mission of the Entente is considered on the walks of life of East Galicia under the direction of the French general Joseph Barthelemy, reasons of her appearance and consequences of diplomatic work are analyzed for both parties of the Polish-Ukraine military conflict 1918-1919. Well-proven that alongside with official tasks the members of the mission had important commissions and concerning further penetration and strengthening in the Galicia region of positions of the Entente. A mission had to work out measures for a fight against the revolutionary motion and socialistic ideas in the accrued states of Eastern Europe. Her no less necessary task was studying the Polish-Ukraine conflict circumstances, estimation of prospects of using Polish and Ukrainian troops in a fight against Bolshevik Russia. Without regard to the mission's informative character, her members as early as January began negotiations with Ukrainians and Poland. However, to the real stopping of fights around Lviv, they so not led. It is traced that a characteristic feature of the mission headed by J. Barthelemy was its pro polish orientation, formed under the influence of a large-scale and professionally organized propaganda campaign by Polish diplomats. Confirmation of this opinion is that the mission was keenly interested in Poland's political life, the state of logistics of the Polish army, and its ability to resist the onslaught of numerous external enemies, which were considered Ukrainians. It is noted that the mission of J. Barthelemy not only did not reconcile the parties involved in the war but, on the contrary, incited each other. At the same time, she promised the Ukrainians the political support of the Entente, and the Poles the Drohobych-Boryslav basin, which was in the hands of the Galicians. Such recommendations made it challenging to wait for a truce. The State Secretariat of the Western Ukrainian People's Republic, not wanting to lose affluent oil areas, which were a significant source of income, refused to agree to the demarcation line proposed by J. Barthelemy unconditionally.

Keywords: *peacekeeping mission, J. Barthelemy, ZUNR-ZOUNR, Poland, Entente, Eastern Galicia.*